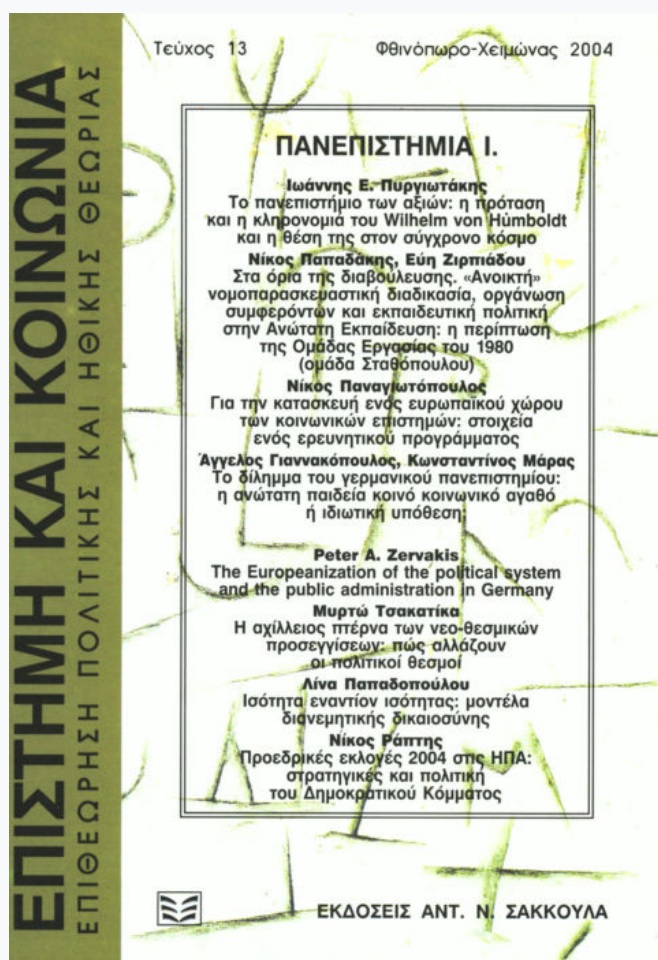

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 13 (2004)

Πανεπιστήμια Ι

Lynn Dobson και Andreas Fdllesdal, επιμ., *Political Theory and the European Constitution*

Αντρέα Τζοκ

doi: [10.12681/sas.589](https://doi.org/10.12681/sas.589)

Copyright © 2015, Αντρέα Τζοκ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τζοκ Α. (2015). Lynn Dobson και Andreas Fdllesdal, επιμ., *Political Theory and the European Constitution*. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 13, 256-260. <https://doi.org/10.12681/sas.589>

πολιτισμός (επειδή 'κάθε πολιτισμός διατηρεί το δικαίωμα να υποτιμά τον άλλο', γι' αυτό και η απόρριψη του 'ξένου' λειτουργεί ως μέσο συνταύτισης μιας καταπιεσμένης τάξης με εκείνους που τους καταδυναστεύουν, εφόσον, μέσω του 'ξένου', μοιράζονται μαζί με τους δυνάστες τους την απόρριψη και περιφρόνησή του).

Η παρούσα έκδοση είναι δίγλωσση, με το κείμενο στο γερμανικό πρωτότυπο και την ελληνική μετάφραση.

Βασιλική Γεωργιάδου

Lynn Dobson και Andreas Føllesdal, επιμ., *Political Theory and the European Constitution*, Routledge, London 2004, 224 σελίδες.

Με αφορμή τις ραγδαίες εξελίξεις που παρατηρούνται στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαπέντε χρόνων, και οι οποίες αφορούν στη χωρίς προηγούμενο εμβάθυνση και διεύρυνσή της και στις συνέπειές τους –συνέπειες που γίνονται πλέον αισθητές σε όλο και περισσότερες πλευρές του εθνικού πολιτικού γίγνεσθαι–, έχει αναπτυχθεί μια μεγάλη συζήτηση που αφορά στη νομιμοποίηση, την κυριαρχία, τη δημοκρατία και τη δικαιοσύνη στα πλαίσια της Ευρώπης. Πρόκειται για ζητήματα με τα οποία έχει κατεξοχήν ασχοληθεί η κανονιστική πολιτική θεωρία (normative political theory). Αφενός, πολλοί συγγραφείς πολιτικής θεωρίας που υιοθετούν την κανονιστική προσέγγιση έχουν αξιοποιήσει τα εργαλεία τους στην ανάλυση της διαδικασίας ενοποίησης, των θεσμών, των πολιτικών και των μεθόδων διακυβέρνησης της Ε.Ε. Αφετέρου, η ιδιομορφία και η μοναδικότητα του φαινομένου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της διαδικασίας ενοποίησης έχουν αποτελέσει ερέθισμα για την αναθεώρηση των εννοιών, των αρχών και των επιχειρημάτων που χρησιμοποιούνται στην κανονιστική πολιτική θεωρία.

Ο συλλογικός τόμος με τίτλο *Πολιτική θεωρία και ευρωπαϊκό Σύνταγμα* που πρόσφατα εκδόθηκε από τον οίκο Routledge δεν είναι απλώς ένα από τα πρώτα βιβλία που περιλαμβάνουν κείμενα ευρωπαίων πολιτικών επιστημόνων, πολιτικών φιλοσόφων και νομικών για το ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Πρόκειται, επιπλέον, για την πρώτη συστηματική προσπάθεια θεώρησης και αξιολόγησης της διαδικασίας μέσω της οποίας διαμορφώθηκε το Σύνταγμα, καθώς και του περιεχομένου και των ελλείψεών του, ακριβώς από τη σκοπιά

των θεωριών, εννοιών, επιχειρημάτων και αρχών της κανονιστικής πολιτικής θεωρίας.

Στην 'Εισαγωγή' τους, οι Lynn Dobson και Andreas Føllesdal προβάλλουν την άποψη ότι, τόσο η διαδικασία μέσω της οποίας φτάσαμε στο ευρωπαϊκό Σύνταγμα, δηλαδή η διαδικασία της Συνταγματικής Συνέλευσης, όσο και το προϊόν της, προσφέρονται για κανονιστική πολιτική ανάλυση. Η Συνέλευση δεν διεξήχθη αποκλειστικά και μόνον με όρους διαπραγματεύσεων και συμφωνιών κάτω από τραπέζι στη βάση των επιμέρους συμφερόντων και της ισορροπίας δυνάμεων μεταξύ των κρατών-μελών, των υπερεθνικών θεσμών της Ένωσης και των άλλων συμμετεχόντων σε έναν βαθμό, διεξήχθη και με όρους που προσέγγιζαν την 'κατάσταση ιδανικής διαβούλευσης' (ideal speech situation) του Habermas ή την 'αρχική κατάσταση' (original position) του Rawls, δηλαδή συζήτησης με αξιώσεις καθολικότητας, όπου η ανισότητα δύναμης μεταξύ των συνομιλητών δεν παίζει κανέναν ρόλο και όπου αποδεκτά επιχειρήματα είναι μόνον όσα χρησιμοποιούνται με σκοπό την αιτιολόγηση των προτεινόμενων λύσεων τις οποίες θα έκανε αποδεκτές κάθε λογικά σκεπτόμενος ηθικός δρών (moral agent).

Ως προς το περιεχόμενο του Συντάγματος υπάρχει πληθώρα καίριων ζητημάτων που χρήζουν κανονιστικής ανάλυσης, δηλαδή διατύπωσης κριτηρίων για την κανονιστική αξιολόγηση του βαθμού στον οποίο νομιμοποιούνται οι διαφορετικές προτάσεις για θεσμική μεταρρύθμιση, είτε αυτές επικράτησαν είτε όχι. Τέτοια ζητήματα είναι η κατανομή των αρμοδιοτήτων ανάμεσα στα επιμέρους επίπεδα διακυβέρνησης, η ισορροπία δυνάμεων και οι αμοιβαίοι έλεγχοι ανάμεσα στα κοινοτικά όργανα, το δημοκρατικό έλλειμμα, ο σεβασμός της διαφορετικότητας κρατών και περιφερειών.

Οι συγγραφείς του συλλογικού τόμου ασχολούνται με τέσσερις κεντρικές ενότητες ερωτημάτων:

Χρειαζόταν Σύνταγμα η Ε.Ε., και αν ναι, τι είδους; Πώς αξιολογείται ο τρόπος με τον οποίο φτάσαμε στο τελικό κείμενο του Συντάγματος; Είναι πιθανή ή /και επιθυμητή η αναθεώρησή του στο μέλλον; Σε ποιον βαθμό διαφέρει η συνταγματική διαδικασία από την καθημερινή πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Υπάρχουν κοινές ευρωπαϊκές αξίες, ποιες είναι αυτές και πώς μπορούν να συνυπάρξουν με επιμέρους εθνικές, τοπικές ή άλλες αξίες; Αντανακλά τέτοιες αξίες το ευρωπαϊκό Σύνταγμα και σε ποιο βαθμό πρέπει να τις αντανακλά; Μήπως, αντίθετα, οφείλει να μην αναφέρει όσες από αυτές δεν

σχετίζονται με την καθαρά πολιτική λειτουργία της Ε.Ε. (π.χ. αναφορά στη θρησκεία);

Πώς σταθμίζονται από το ευρωπαϊκό Σύνταγμα οι διαφορετικές αντιλήψεις περί ελευθερίας και δύναμης που διέπουν μεγάλες και μικρές χώρες, πλειοψηφίες και μειοψηφίες, όπως είναι, αντίστοιχα, η έννοια της κυριαρχίας ως ελευθερίας για αυτόνομη δράση ή η έννοια της ελευθερίας ως προστασίας από εξωτερική κυριαρχία;

Υπάρχει κοινό ευρωπαϊκό συμφέρον; Σημαίνει διαφορετικά πράγματα για διαφορετικά κράτη και θεσμικούς φορείς στην Ε.Ε.; Πώς προβάλλεται από το Σύνταγμα;

Ο Philippe Schmitter, επικαλούμενος τον Tocqueville, υποστηρίζει ότι οι προϋποθέσεις για να αποκτήσει η Ε.Ε. ομοσπονδιακού τύπου Σύνταγμα και, μάλιστα, μέσω μιας διαδικασίας που πολλοί παρομοιάζουν με τη Συνέλευση της Φιλαδέλφειας, δεν συντρέχουν. Η Ένωση αποτελεί μοναδικό παράδειγμα μετα-κυριαρχικής (post-sovereign) και από-συγκεντρωμένης (de-concentrated) διακυβέρνησης που εξελίσσεται σταδιακά και σωρευτικά, η πραγμάτωση της οποίας δεν εξυπηρετείται από την παγίωση στην ομοσπονδιακή μορφή, τουλάχιστον στην παρούσα φάση της εξέλιξής της. Ο Mackay, αντίθετα, υποστηρίζει ότι με εξαίρεση την περιοχή της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση πληροί τις θεσμικές προϋποθέσεις προκειμένου να εξελιχθεί σε σταθερή και λειτουργική ομοσπονδία, καθώς διαθέτει τους απαραίτητους μηχανισμούς συγκράτησης τόσο των φυγόκεντρων όσο και των κεντρομόλων τάσεων.

Ο Peter Kraus εξετάζει τις κοινωνιολογικές προϋποθέσεις μιας επιτυχημένης ευρωπαϊκής ομοσπονδίας, επικεντρώνοντας την ανάλυσή του στο θέμα του χειρισμού των δυνάμει συγκρουόμενων αρχών της ενότητας και της πολιτιστικής διαφοράς που, σε φιλοσοφικό επίπεδο, παραπέμπουν στη σχέση πολιτικής ισότητας και απόδοσης αναγνώρισης στη διαφορετικότητα. Μέσα από μια θεωρητική συζήτηση των ιδεών του J.S. Mill και ενός εκ των πρώτων προέδρων της ευρωπαϊκής Επιτροπής, του Walter Hallstein, ο Kraus δείχνει ως βελτιωτική λύση την ανάπτυξη και επέκταση της αρχής της επικουρικότητας.

Οι Bellamy και Schönlau επικεντρώνονται στη συνταγματική διαδικασία, εξετάζοντας τον βαθμό στον οποίο η μέθοδος που ακολουθήθηκε θα πρέπει να θεωρηθεί νομιμοποιημένη και, άρα, τον βαθμό στον οποίο το αποτέλεσμα θα πρέπει να θεωρείται ηθικά δεσμευτικό για τους πολίτες. Ασκώντας κριτική στην άποψη ότι η συνταγματική πολιτική οφείλει να διακρίνεται με

σαφήνεια από την 'κανονική' πολιτική από νέο-ρεπουμπλικανική σκοπιά, οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι στην ευρωπαϊκή Συνέλευση δεν υπήρχε καθαρή διάκριση μεταξύ των δύο τύπων πολιτικής. Θεωρούν δε ότι το γεγονός αυτό όχι μόνον δεν πλήττει τη νομιμοποίηση της διαδικασίας αλλά, αντίθετα, την ενισχύει.

Τόσο ο Tore Olsen όσο και η Μυρτώ Τσακατίκα εξετάζουν συγκεκριμένα πολιτικά ζητήματα που προκάλεσαν αντιπαραθέσεις οι οποίες υπέκρυβαν διαφορετικές απόψεις σχετικά με το βάρος που πρέπει να δίνεται σε διαφορετικές κοινά αναγνωρισμένες ευρωπαϊκές αξίες στη Συνταγματική Συνέλευση. Ο Olsen ασχολείται με το ζήτημα της αναφοράς της θρησκείας στο Σύνταγμα, ενώ η Τσακατίκα με την τελική μη συμπερίληψη της ανοικτής μεθόδου συντονισμού στο τελικό κείμενο της Συνταγματικής Συνθήκης.

Τα υπόλοιπα κεφάλαια ασχολούνται με επιμέρους αξίες και διαφορετικούς τρόπους πρόσληψης και αποκρυστάλλωσής τους στο ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Η Lynn Dobson συζητά τη διάκριση ανάμεσα σε δύο αρνητικές έννοιες της ελευθερίας, τη μη επέμβαση και τη μη κυριαρχία και τη θετική έννοια της ελευθερίας ως δυνατότητας, και προσδιορίζει συνταγματικά και θεσμικά χαρακτηριστικά του Συντάγματος στα οποία εντοπίζονται οι διαφορετικές αυτές έννοιες της ελευθερίας. Συμπεραίνει ότι, συνολικά, το Σύνταγμα ευνοεί τη θετική ελευθερία μειώνοντας την αρνητική.

Ο Smismans εξετάζει δύο διαφορετικές έννοιες της δημοκρατίας τις οποίες προβλέπει το ευρωπαϊκό Σύνταγμα, την αντιπροσωπευτική και την άμεση δημοκρατία, που εντοπίζονται σε διαφορετικά άρθρα και υποστηρίζει ότι, λόγω της αμφισημίας με την οποία περιβάλλεται η σχέση μεταξύ των δύο αυτών εννοιών, είναι πολύ πιθανή η δημιουργία εντάσεων στην πράξη. Ο Naurin ασχολείται με τις προβλέψεις του Συντάγματος για τη διαφάνεια, βρίσκοντάς τις αφενός ανεπαρκείς, αφετέρου με πιθανώς αρνητικές συνέπειες για την αποτελεσματική λειτουργία της Ένωσης.

Στο θέμα της προστασίας και προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στον τρόπο με τον οποίο αυτές επηρεάζονται από τη συμπερίληψη της Χάρτας των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στο ευρωπαϊκό Σύνταγμα εστιάζουν οι Claudia Attucci και Roberto Gargarella. Χρησιμοποιώντας την έννοια των βασικών συνταγματικών στοιχείων (constitutional essentials) του Rawls, η Attucci υποστηρίζει ότι η συνταγματοποίηση της Χάρτας ενισχύει τη νομιμοποίηση της Ε.Ε., λόγω της διευκόλυνσης που παρέχει στον θεσμικό διάλογο βασισμένο σε κοινές αρχές. Ο Gargarella, τέλος, εξετάζει τα θεσμικά μέτρα που θα έπρεπε να ληφθούν προκειμένου να διασφαλιστεί η ανεξαρτησία και

η αμεροληψία των ευρωπαϊών δικαστών στη νέα δικαϊκή πραγματικότητα που βρίσκεται υπό διαμόρφωση.

Αντρέα Τζοκ